

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TO'LOV INFRATUZILMASINI SHAKILLANISHI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI: TARIXIY, ILMIY HAMDA BOZOR TAHLILI	32
A.A. Akbarov, X.R. Aliyev	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	42
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
TURIZM KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY AKTIVLARINING ROLI.....	47
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK SOLIQLAR VA TO'LOVLAR TIZIMI TAHLILI	53
Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich, Abdolnizozov Murodbek Madiyarovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA IJTIMOYIY HIMOYA TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR VA TIZIMGA KIRITILAYOTGAN O'ZGARISHLAR.....	59
Kasimova Gulyar Axmatovna, Aripova Kamola Botir qizi	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHNI KOMPLEKS BAHOLASH VA PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK VA SUN'IY INTELLEKT USULLARINING INTEGRATSIYASI	64
Namazov Gafur Shokulovich	
BALIQCILIK SUBYEKTLARINI RIVOJLANTIRISHDA DUNYO MAMLAKATLARINING O'RNI	69
Beglayev Uchqun Xurramovich	
KAMBAG'ALLIK FENOMENINING IJTIMOYIY-IQTISODIY VA NAZARIY-KONTSEPTUAL ASOSLARI	75
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA HISOB VA BIZNES JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	81
Artikova R.A.	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DIVIDEND TO'LASH QOBILİYATI KOEFFITSIYENTINING MAQBUL ORALIG'INI ANIQLASH VA UNING INVESTITSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	88
Ibragimov G'anjion G'ayratovich	
STRATEGIES TO RAISE AWARENESS OF NATURAL POLLUTION AMIDST RISING POPULATION DENSITY AND GDP PER CAPITA IN UZBEKISTAN	93
Axliddin Aropitdinovich Valiyev, Askarov Farhod Rakhmatovich	
РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ESG-ОРИЕНТИРОВАННОМ РАЗВИТИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ.....	99
Айматова Фарида Хуразовна	
KORXONALARDA INVESTITSION FAOLIYATINI RIVOJLANISHINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	107
Shukurillaev Jahongir Botir o'g'li	
DEHQON XO'JALIKLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA KREDITLAR MIQDORINI DIFFERENSIYALLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR	113
Xakimov Zafar Ibragimovich	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	118
Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA HUDUDIY MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	124
Muhammadiyeva Nodira	
SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA HUDUDIY RIVOJLANISHNI STATISTIK HISOBLASH METODOLOGIYASINI QAYTA BAHOLASH MEZONLARI (SCOPUS VA WEB OF SCIENCE DA INDEKSLANGAN ILMIY NASHRLAR TAHLILI ASOSIDA).....	131
Santjar Abdumurodovich Sattorov	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIY-IQTISODIY OMILLARI VA ISTIQBOLLARI	139
Allamuratova Perida Maxsetbaevna	

XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI VA AHAMIYATI	144
Ro'zmatova Farahongiz Bekmurotovna, Yarmetova Nargiza Shiximbayevna	
MAHALLIY VA XALQARO TURIZM BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI, TAMOIYILLARI VA MEKANIZMLARI	152
Alikulov Samar Abdurashidovich	
TRANSPORT XIZMATLARINING SOHALAR BO'YICHA TAQSIMOTI VA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TASNIFI	159
Karimova Shaxnoza Uktamovna	
RAQAMLI TO'LOVLAR VA O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV SHAFFOFLIGI	165
Ruziyeva Barno Yadgarovna	
ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И МИРОВЫЕ ПРАКТИКИ	172
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
MAJBURIY IJRO HARAKATLARINI RAQAMLASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	177
Matmuratova Nasiba Azatovna	
OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI CHEKLOVCHI OMILLAR TAHLILI	181
Pulaton Abdulla	
INVESTITSION LOYIHALARNING IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI VA ULARNI MOLIYALASHTIRISH ISTIQBOLLARI	185
Nazarov Aziz Avazovich	
ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	190
Тажибаева Кызларгул Ажиниязовна	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI DIVERSIFIKATSIYALASHNING MAQSADLI PROGNOZ PARAMETRLARI	197
Omonova Nafisa Qahramon qizi	
MANAGEMENT STRATEGIES IN WOMEN'S BUSINESS: GENDER-SPECIFIC APPROACHES, INNOVATIVE MODELS, AND DIGITAL TRANSFORMATION	200
Ahrorova Asila	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	207
Hakimova Oydina Abdulhamidovna, Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
INSON TARAQQIYOTI INDEKSI VA UNI ANIQLAB BERUVCHI KO'RSATKICHLARNING KORRELYATSION-REGRESSION TAHLILI	212
Tursunov Rasul Tairovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ	218
Эргашева Феруза Насруллаевна	
ENHANCING THE METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM VILLAGES IN UZBEKISTAN	226
Khudaynazarova Dilorom Khayrullaevna	
THE ROLE OF INNOVATION IN ENSURING COMPETITIVENESS IN THE GREEN ECONOMY	231
Musadjanova Nargiza Abduvoxid qizi	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA INGLIZ TILINING O'RNI VA SAMARADORLIGI	238
Saodat Sadriddinova	
OLIY TA'LIMDA CHET TILLARNI O'QITISH UCHUN RAQAMLI BOSHQARUV STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	243
Saida Xabibullayeva	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИСКАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СФЕРЕ ТУРИЗМА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	247
Исматиллаева Роза Тухтамуратовна, Тураева Сурия Тельмановна	

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERINING QIYMAT YARATISH UZLUKSIZ ZANJIRIDA AGROSERVIS XIZMATLARI KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	252
Kudratova Iroda Turdibayevna	
QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYOTIDA DIVERSIFIKATSIYANING AHAMIYATI	257
Nurullayeva Raushan Koptleuovna, Nurimbetov Timur Uzaqbergenovich	
FIZIKA UMUMIY KURSIGA NANOTEXNOLOGIYA TUSHUNCHALARINI KIRITISHNING METODIK ASPEKTLARI VA KOMPONENTLARI	260
Sottarov Abduvali Umirqulovich	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK HISOBOTLAR VA ULARNING TUTGAN O'RNI.....	266
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Rahmanova Sitara Bahodir qizi	
SANOAT KORXONALARIDA OPERATSION MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	277
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA MOLIYAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH.....	283
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION INVESTITSİYALASH VA MUQOBIL MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI JORIY ETISH (SIRDARYO VILOYATI MISOLIDA)	286
Maxamadiyev Turg'unboy Jumabayevich	
O'ZBEKISTONDA XO'JALIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARI FAOLIYATINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH.....	292
Valijonov Akmaljon	
IQTISODIYOTNING AGRAR SEKTORIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH: NAZARIY VA USLUBIY YONDASHUVLAR	296
Matrasulov Baxodir Erbutayevich	
O'ZBEKISTON MOLIYA TIZIMIDA MAHALLIY MOLIYANING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	303
Safarmurodova Marjona To'raqulovna	
МЕТОД ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ТУРИСТИЧЕСКОГО ПАКЕТА	308
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
QASHQADARYO VILOYATI SANOATINI XUDUDIY TARKIBINI TAKOMILASHTIRISH YO'LLARI	311
Uralov Eliboy Omonovich	
INNOVATSION VA AN'ANAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA KO'CHAT YETISHTIRISHNING TAQQOSLAMA TAHLILI	316
Abdulfarmonov Farrux Faxriddinovich	
EKSPORT IMKONIYATLARI VA LOGISTIKA SAMARADORLIGINI SOLISHTIRISH.....	320
Safarova Muxabbat Radjabovna	
IJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI O'SISHI DINAMIKASI VA LIKVIDLIK KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK	324
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
KO'CHMAS MULKNI OMMAVIY BAHOLASHNING INNOVATSION TEXNOLOGIYALARI.....	331
Xushvaqtov Jasur Shuhrat o'g'li	
TURIZM XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI SUBYEKTLARDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNI MHXS GA O'TKAZISHDA TRANSFORMATSIYA REJASINI ISHLAB CHIQISH MASALALARI.....	339
G'afforov Ilhomjon Ilyosjonovich	
QURILISH SANOATI KORXONALARI DIVERSIFIKATSIYALASHUVINING IQTISODIY MEXANIZMLARI	343
Yembergenova Aynur Aydosbaevna	
KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANISHNING NAZARIY JIHATLARI	351
Ulashova Zarnigor Botirali qizi	

KAPITAL BOZORI ORQALI MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA INVESTITSIYA JALB QILISHNING BELARUS TAJRIBASI	357
<i>Abduraxmanov Adham Raxmatullayevich</i>	
BARQAROR QISHLOQ XO'JALIGI AMALIYOTLARINI JORIY ETISHDA XULQ-ATVOR OMILLARINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI	362
<i>Tadjiyev Abdusame Abduhamidovich</i>	
SANOAT KORXONALARIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINI JORIY ETISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	367
<i>Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov</i>	
O'ZBEKISTONDA MEHMONXONALARNI MOLIALASHTIRISH ORQALI JOYLASHTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	373
<i>Xasanova Naimaxon Akmal qizi</i>	
SOLIQ YUKINI OPTIMALLASHTIRISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	381
<i>Jovliyeva Zuhra Chori qizi</i>	
SANOATNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA "YASHIL" INVESTITSİYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	386
<i>Ibragimov Zaxid Taxirovich</i>	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ АКТИВАМИ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНЫЙ БАНК РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	395
<i>Т.И.Бобакулов, Тухтамышева Гулнора Усмановна</i>	
AGRAR TARMOQQA JALB QILINAYOTGAN INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI ISHLAB CHIQRISH FUNKSIYALARI YORDAMIDA EKONOMETRIK BAHOLASH.....	401
<i>Xatamov Ochildi Qurbonovich, Badalov Jamshid Jamolovich</i>	
IJARA OPERATSIYALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING KAMCHILIKLARI VA UZVIY TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	409
<i>Oripova Saodat Mirfotix qizi</i>	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION SALOHİYATINI OSHIRISH.....	414
<i>Xolboyeva farangiz xayrulloevna</i>	
SUN'IY INTELEKT VA RAQAMLI VOSITALARNING TA'LIM JARAYONIDAGI O'RNI.....	419
<i>To'xtamishева Dilrabo Shermonovna</i>	
MEVA-SABZAVOT MAHSULOTLARI EKSPORTINI KENGAYTIRISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARI	424
<i>Kalenov K.T.</i>	
HUNARMANDCHILIK BRENDLARINING BOZOR OMILLAR TIZIMINI (MAHSULOT, NARX, TAQSIMOT, TARG'IBOT) TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY ASOSLARI	428
<i>Ergasheva Aziza</i>	
NAMANGAN VILOYATI IQTISODIYOTIDA TARKIBIY O'ZGARISHLAR: HUDUDIY VA TARMOQ TAHLILI	436
<i>Tohirov Jahongir Muzaffar o'g'li</i>	
WATER HARVESTING FOR CLIMATE RESILIENCE IN UZBEKISTAN'S AGRICULTURE: OPPORTUNITIES, BARRIERS, AND POLICY RECOMMENDATIONS	445
<i>Kripa Mondal, Dr. Anita Banerjee</i>	
O'ZBEKISTONDA TABIIY VA IQTISODIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHNI TA'MINLASH YO'LLARI	454
<i>Sattarov Abdusamat Umirqulovich</i>	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	459
<i>Nasibboyev Fazliddin Sirojiddinovich</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI MONITORING QILISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF QILISH YO'LLARI	464
<i>Hamroyev Sherzod Axtamovich</i>	
SIRKULYAR IQTISODIYOT — IQTISODIY BARQARORLIKNING MUHIM OMILI	471
<i>Hasanov Sh. Sh.</i>	

МАРКЕТИНГОВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВУЗА.....	482
Алиев Абдулазиз Исмаилович, Кахрамонова Азиза Шухрат кизи	
TEMIR YO'L SOHASINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	488
Orifova Ximoyat Shovkat qizi	
O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TAJRIBADAN FOYDALANISH YO'LLARI.....	494
Raximova Dilfuza Mirzakasimovna	
O'ZBEKISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MILLIY HUNARMANDCHILIKNING IQTISODIY SALOHIYATINI BAHOLASH VA EKONOMETRIK PROGNOZLASH	503
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna	
MINTAQAVIY IQTISODIY O'SISHNI BAHOLASHDA EKONOMETRIK MODELLAR VA GEOSTATISTIK USULLARNI TAKOMILLASHTIRISH: SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA	509
Sattorov Sanjar Abdumurodovich	
XODIMLARNI MOTIVATSIYA QILISH VA ULARNING ISH FAOLIYATIGA TA'SIRI: O'ZBEKISTONDAGI KICHIK VA O'RTA BIZNES MISOLIDA	518
Yuldashov Aziz	
RAQOBAT MUHITIDA AVTOMOBIL SANOATI KORXONALARIDA BREND STRATEGIYASINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI	522
Boboyev L. Kadrxo'ja Djuraxodjeyevich	
XODIMLARNI O'QITISH, QAYTA TAYYORLASH VA ISHSIZLARNI KASBGA YO'NALTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI (GERMANIYA MISOLIDA).....	528
Sattorov Ramziddin Shovxiddin o'g'li	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	533
Yangiboyev Sardor Ernazar o'g'li	

O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI

Yangiboyev Sardor Ernazar o'g'li
Termiz davlat universiteti,
Moliya mutaxassisligi magistranti

Annotatsiya. Mazkur tadqiqot ishi O'zbekiston Respublikasi bank tizimining 2024–2026-yillar oralig'idagi moliyaviy barqarorligi holatini tahlil qilishga bag'ishlangan. Ishda tijorat banklarining kapital yetariligi, aktivlar sifati, likvidlilik darajasi va rentabellik dinamikasi so'nggi makroiqtisodiy hamda prudensial ko'rsatkichlar asosida chuqur o'rganilgan.

Tadqiqotda bank tizimi barqarorligini baholash uchun Bazel III standartlari, makro stress-test modellari (GaR, Systemic CCA) va dinamik panel ma'lumotlari kabi ilg'or ekonometrik usullardan foydalanilgan. Tahlillar natijasida mamlakat YalMining 7,2 foizga o'sishi va inflyatsiyaning pasayishi bank sektori uchun qulay muhit yaratgani aniqlangan.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, moliyaviy barqarorlik, kapital yetariligi, Bazel III, muammoli kreditlar (NPL), likvidlilik, rentabellik, stress-test, makroprudensial siyosat.

Abstract. This research is devoted to the analysis of the financial stability of the banking system of the Republic of Uzbekistan during 2024–2026. The study thoroughly examines the capital adequacy, asset quality, liquidity level, and profitability dynamics of commercial banks based on the latest macroeconomic and prudential indicators.

Advanced econometric methods, including Basel III standards, macro stress-testing models (GaR, Systemic CCA), and dynamic panel data, were used to assess the stability of the banking system. The analysis revealed that the country's GDP growth of 7.2 percent and declining inflation created a favorable environment for the banking sector.

Key words: commercial banks, financial stability, capital adequacy, Basel III, non-performing loans (NPL), liquidity, profitability, stress testing, macroprudential policy.

Аннотация. Данная научная работа посвящена анализу состояния финансовой устойчивости банковской системы Республики Узбекистан в период 2024–2026 годов. В работе глубоко изучены динамика достаточности капитала, качества активов, уровня ликвидности и рентабельности коммерческих банков на основе последних макроэкономических и пруденциальных показателей.

В исследовании для оценки устойчивости банковской системы были использованы такие передовые эконометрические методы, как стандарты Базеля III, макростресс-тесты (GaR, Systemic CCA) и динамические панельные данные. Анализ показал, что рост ВВП страны на 7,2 процента и снижение инфляции создали благоприятную среду для банковского сектора.

Ключевые слова: коммерческие банки, финансовая устойчивость, достаточность капитала, Базель III, проблемные кредиты (NPL), ликвидность, рентабельность, стресс-тест, макропруденциальная политика.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining bozor tamoyillariga tayangan holda chuqur transformatsiya qilinishi sharoitida moliya tizimi, xususan, tijorat banklari faoliyatining barqarorligini ta'minlash makroiqtisodiy muvozanat va barqaror iqtisodiy o'sishning eng muhim poydevori hisoblanadi. So'nggi yillarda davlatning iqtisodiyotdagi ishtirokini qisqartirish, moliya bozorida sog'lom raqobat muhitini shakllantirish, resurslarni bozor mexanizmlari asosida taqsimlash va xalqaro ilg'or standartlarni joriy etish maqsadida keng ko'lami institutsional islohotlar amalga oshirilmoqda [1]. 2020-yilda qabul qilingan va davlat rahbari tomonidan tasdiqlangan "2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi" ushbu murakkab jarayonlarning huquqiy, konseptual va institutsional asoslarini yaratib berdi [2]. Ushbu strategiyaning ustuvor yo'nalishlari qatorida moliya bozorida teng raqobat sharoitlarini yaratish, banklarni xususiylashtirish orqali davlat ulushini qisqartirish, xalqaro moliya institutlari ko'magida korporativ boshqaruvni takomillashtirish hamda bank nazorati bo'yicha Bazel qo'mitasi standartlarini joriy etgan holda tavakkalchiliklarga asoslangan nazorat tizimiga o'tish qat'iy belgilangan [3].

Moliya tizimining barqarorligi tushunchasi nafaqat ichki iqtisodiy o'sishni moliyaviy resurslar bilan ta'minlash imkoniyatini, balki global iqtisodiy tebranishlar, geosiyosiy omillar va tashqi shoklar sharoitida ehtimoliy moliyaviy yo'qotishlarni yutish (absorbsiya qilish) hamda o'zining vositachilik funksiyalarini uzluksiz bajarish qobiliyatini ham ifodalaydi [4]. O'zbekiston iqtisodiyotining xalqaro bozorlarga integratsiyalashuvi chuqurlashgani sari, milliy bank tizimining tashqi omillarga sezgirligi ham mutanosib ravishda oshib boradi. Shu munosabat bilan, 2024–2025-yillarda Xalqaro valyuta jamg'armasi (XVJ) va Jahon banki kabi yetakchi moliyaviy institutlar tomonidan O'zbekistonda ilk bor amalga oshirilgan Moliya sektorini baholash dasturi (Financial Sector Assessment Program — FSAP) natijalari g'oyat muhim ahamiyat kasb etadi [5]. Mazkur nufuzli dastur natijalari mamlakat bank tizimining kapital yetariligi va barqarorlik ko'rsatkichlari sezilarli darajada yaxshilanganini e'tirof etish bilan birga, sohaga oid ayrim tarkibiy, huquqiy va institutsional jihatlar yanada takomillashtirishni talab etishini ham ko'rsatib berdi [6]. Ushbu xalqaro baholash xulosalariga tayanib, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan "2025–2028-yillarda banklarni tartibga solish va nazorat qilish tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha Yo'l xaritasi" ishlab chiqildi va amaliyotga joriy etildi [7]. Mazkur strategik hujjat Bazel III standartlarining barcha ustunlarini (Pillar 1, Pillar 2, Pillar 3) to'liq joriy etish, jumladan, kapital monandligi, likvidlilikni qoplash me'yorlari, shuningdek, muammoli aktivlarni IFRS 9 xalqaro moliyaviy hisobot standartlari asosida tasniflashni yanada kuchaytirishni maqsad qilgan [8].

Ushbu tadqiqotning bosh maqsadi O'zbekiston tijorat banklari moliyaviy barqarorligining joriy holatini so'nggi makroiqtisodiy, statistik va prudensial ko'rsatkichlar asosida har tomonlama, tanqidiy va ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat. Tahlil doirasida banklarning kapital yetariligi, likvidlilik darajasi, aktivlar sifati hamda rentabellik dinamikasi chuqur o'rganiladi. Shuningdek, tijorat banklarida risk-menejment tizimlarining zamonaviy samaradorligi, chakana va korporativ kreditlashdagi tizimli xatarlar hamda ularni yumshatishga qaratilgan Markaziy bankning makroprudensial siyosat choralari akademik yondashuv asosida tadqiq etiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Moliyaviy barqarorlik tushunchasi va uning makroiqtisodiy ahamiyati xalqaro hamda mahalliy olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan. Moliya tizimining shoklarga bardoshliligi, ayniqsa, o'tish iqtisodiyotiga ega davlatlarda muhim ahamiyat kasb etishi bir qator xalqaro hisobotlarda o'z aksini topgan. Xususan, Jahon banki ekspertlari O'zbekiston bank tizimining bozor tamoyillariga o'tish davrini boshqa tranzitiv iqtisodiyotlar — Polsha, Rossiya va Vyetnam kabi davlatlar tajribasi bilan qiyosiy tahlil qilib, islohotlarning to'g'ri ketma-ketligi hamda moliyaviy beqarorlikka olib kelishi mumkin bo'lgan tranzitsion xatarlarni yumshatish nihoyatda muhim ekanini ta'kidlaganlar.

Tijorat banklarining risklarni boshqarish tizimlari va korporativ boshqaruvi masalalari Xalqaro valyuta jamg'armasi tadqiqotlarida ham batafsil o'rganilgan. Ularning xulosalariga ko'ra, davlat banklari kredit portfelida maqsadli kreditlashning yuqori ulushi va andarrayting jarayonlaridagi ayrim kamchiliklar aktivlar sifatini pasaytiruvchi asosiy omillar hisoblanadi. Shu bois xalqaro standartlarga mos tavakkalchilikka asoslangan nazoratni joriy etish hamda xorijiy valyutadagi kreditlar ulushini bosqichma-bosqich kamaytirish moliyaviy barqarorlikning muhim sharti sifatida e'tirof etiladi.

Mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar tomonidan banklarda aktivlar sifati, NPL dinamikasi hamda raqamlashtirishning moliyaviy barqarorlikka ta'siri ham baholangan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bank xizmatlarini raqamlashtirish sur'ati va samaradorligi moliyaviy barqarorlikni sezilarli darajada oshiradi, chunki u risklarga moyillikni kamaytiradi, operatsion xarajatlarni qisqartiradi hamda kredit xatarlarini real vaqt rejimida monitoring qilish imkoniyatini yaratadi. Shuningdek, tadqiqotlarda moliya bozorida xususiy banklar raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish orqali davlat banklariga nisbatan xatarlarni boshqarishda ko'proq natijadorlikka erishayotgani ta'kidlangan.

Ushbu maqola yuqoridagi nazariy qarashlarni to'ldirgan holda, O'zbekiston bank tizimining so'nggi empirik ko'rsatkichlari asosida majmuaviy tahlilni amalga oshiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda bank tizimi barqarorligini baholashning kompleks, tizimli va empirik yondashuvlari qo'llanildi. Asosiy ma'lumotlar bazasi sifatida O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy statistik ma'lumotlari, 2025-yil va 2026-yil boshidagi davrni qamrab olgan moliyaviy barqarorlik sharhlari, statistik byulletenlari hamda XVJ va Jahon bankining FSAP doirasida tayyorlagan maxsus hisobotlari xizmat qildi [9]. Tahlil davri asosan 2024-yil boshidan 2026-yilning birinchi choragigacha bo'lgan vaqt oralig'ini qamrab oladi va unda dinamik qatorlar tahlili usullaridan foydalanildi.

Tijorat banklarining individual va tizimli barqarorligini baholashda bir qator xalqaro miqyosda e'tirof etilgan miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi to'rtta asosiy modulga bo'linadi:

Birinchidan, kapital monandligi (Capital Adequacy) va to'lov qobiliyatini baholash. Ushbu modulda regulativ kapitalning tavakkalchilikni hisobga olgan holdagi aktivlar umumiy summasiga nisbati (CAR — Capital Adequacy Ratio) hamda I darajali asosiy kapital (CET1 — Common Equity Tier 1) ko'rsatkichlari Bazil III standartlari doirasida tahlil qilindi [4], [10]. Shuningdek, kapitalning himoya buferlari — konservatsiya buferi va tizimli ahamiyatga molik banklar uchun bufer holati ham o'rganildi.

Ikkinchidan, aktivlar sifati va kredit xatarlarini modellashtirish. Ushbu yo'nalishda bank balansidagi muammoli kreditlar ulushi, ularning sifat tarkibi hamda ehtimoliy yo'qotishlarni qoplash zaxiralari ko'lamini empirik tarzda baholandi [4]. Chakana kreditlash xatarlarini o'lchashda makroprudensial siyosatning asosiy instrumentlari bo'lgan kredit summasining garov qiymatiga nisbati va qarzga xizmat ko'rsatishning daromadga nisbati ko'rsatkichlarining taqsimoti tahlil qilindi [9], [11].

Uchinchidan, likvidlilik va barqaror moliyalashtirish ko'rsatkichlari. Ushbu bo'limda Bazil III talablari asosida likvidlilikni qoplash me'yori koeffitsiyenti (LCR — Liquidity Coverage Ratio) va sof barqaror moliyalashtirish me'yori koeffitsiyenti (NSFR — Net Stable Funding Ratio) dinamikasi o'rganilib, banklarning favqulodda qisqa muddatli shoklarga va uzoq muddatli moliyalashtirishdagi tarkibiy nomutanosibliklarga bardoshlilik matematik hisob-kitoblar asosida ko'rib chiqildi [4], [5].

To'rtinchidan, bank tizimining shoklarga bardoshlilikini chuqurroq va ehtimoliy anglash maqsadida Markaziy bank tomonidan qo'llaniladigan ilg'or makro stress-test modellarining natijalari ilmiy talqin qilindi. Xususan:

Tizimli shartli xatarlar tahlili modeli. Ushbu model orqali bank aktivlarining bozor qiymati va bank majburiyatlari o'rtasidagi munosabat tahlil qilinib, har bir tijorat banki uchun defoltgacha bo'lgan masofa hamda defolt ehtimolligi kabi ko'rsatkichlar baholandi

Xatarlarni hisobga olgan holdagi o'sish modeli. Iqtisodiy sikllar va moliyaviy sharoitlarning yomonlashuvi ssenariylarida kelgusi iqtisodiy pasayish ehtimolini hisoblashda ushbu model qo'llanilib, 5 foizlik ehtimollik kvantili ostida iqtisodiy o'sishning eng noqulay ko'rsatkichlari prognoz qilindi [4].

Stress-test jarayonlari ikki xil — asosiy va xatarli ssenariylarga ajratilgan holda o'rganilib, bank defoltning tizimga tarqalish (contagion) xatari hamda eng yirik depozitorlar mablag'larining chiqib ketishi natijasida yuzaga keladigan likvidlilik inqirozlari simulyatsiya qilindi [4], [5].

TAHLIL VA NATIJALAR

Tijorat banklari faoliyati mamlakatdagi umumiy makroiqtisodiy muhit bilan bevosita uzviy bog'liqdir. Olingan ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, 2025-yil va 2026-yilning birinchi choragi davomida O'zbekistonda makromoliyaviy sharoitlar mo'tadillashish va ma'lum darajada yengillashish tendensiyasiga ega bo'ldi. Bunga ichki valyuta bozorida taklifning barqarorlashuvi, milliy valyutaning qadrsizlanish sur'atlarining pasayishi va inflyatsion bosimning jilovlanishi sabab bo'ldi. 2025-yilda milliy valyutaning xorijiy valyutalarga nisbatan 2,1 foizga mustahkamlangani ham ushbu ijobiy tendensiyani tasdiqlaydi.

Statistik hisobotlarga ko'ra, 2025-yil yakunlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi yalpi ichki mahsulotining yillik real o'sish sur'ati yuqori darajada — 7,0–7,5 foiz oralig'ida shakllandi. Ayrim baholashlarda bu ko'rsatkich 7,2 foiz deb qayd etilgan. Iqtisodiy o'sishning bunday barqaror sur'ati, birinchi navbatda, ichki iste'mol talabining kuchayishi, investitsion faollikning oshishi va eksport hajmining kengayishi hisobiga ta'minlandi. Inflyatsiya darajasi esa pasayish tendensiyasini namoyon etib, yil yakunida 8 foiz atrofida shakllanishi prognoz qilindi.

Ushbu ijobiy makroiqtisodiy fon tijorat banklari faoliyati uchun qulay muhit yaratdi hamda moliya tizimidagi umumiy tizimli xatarlar ko'lamining qisqarishiga olib keldi. Moliyaviy sharoitlar indeksining yaxshilanishi bank sektoriga barqaror likvidlilik oqimining kirib kelishiga xizmat qildi. Shu bilan birga, bank tizimi jami aktivlarining YalMga nisbati barqaror o'sib bormoqda, bu holat mamlakat iqtisodiyotida moliyaviy vositachilik ko'lamining chuqurlashayotganidan va moliya sektorining real sektor korxonalarini moliyalashtirishdagi ahamiyati ortayotganidan dalolat beradi.

Tijorat banklarining kapital bazasi kutilmagan iqtisodiy shoklarni yutishda va defolt xavfining oldini olishda eng asosiy prudensial himoya yostig'i vazifasini o'taydi. O'tkazilgan empirik tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston bank tizimida kapital yetarliligi ko'rsatkichlari xalqaro Bazel qo'mitasi va milliy regulyator tomonidan belgilangan minimal me'yorlardan muntazam ravishda xavfsiz darajada yuqori bo'lib kelmoqda. 2025-yil yakunlari bo'yicha bank tizimining umumiy kapital yetarliligi koeffitsiyenti 17,4–18,3 foizni, I darajali kapital yetarliligi esa 14,3–15,2 foizni tashkil etdi. Bu ko'rsatkichlar Bazel III talablariga to'liq mos kelishini va bank tizimining tashqi shoklarga nisbatan yuqori darajada bardoshli ekanini ko'rsatadi.

Aktivlar sifati ko'rsatkichlari ham ijobiy tendensiyani namoyon etdi. 2025-yil yakunida muammoli kreditlar ulushi jami kredit portfelining 3,8 foizini tashkil etib, xalqaro standartlar nuqtayi nazaridan nisbatan past darajada saqlanib qoldi. Bu esa kredit portfelining sifati yaxshilanayotganini va banklar tomonidan risklarni boshqarish tizimlari takomillashayotganini anglatadi.

Likvidlilik ko'rsatkichlari bo'yicha ham bank tizimi yuqori natijalarni qayd etdi. Xususan, likvidlilikni qoplash me'yori koeffitsiyenti 195 foizni, sof barqaror moliyalashtirish me'yori koeffitsiyenti esa 117 foizni tashkil etdi. Mazkur natijalar tijorat banklarining qisqa va uzoq muddatli moliyaviy majburiyatlarni bajarish imkoniyatlari yuqori ekanini hamda favqulodda likvidlilik inqirozlariga nisbatan yetarli darajada tayyorligini ko'rsatadi.

Bank tizimining rentabellik ko'rsatkichlari ham ijobiy bo'lib, 2025-yilda kapital rentabelligi (ROE) 10,8 foizni, aktivlar rentabelligi (ROA) esa 2 foizni tashkil etdi. Bu esa banklarning moliyaviy natijalari barqarorligini va ular tomonidan yaratilayotgan qo'shimcha qiymat darajasining yuqori ekanini ko'rsatadi. Stress-test natijalari esa, hatto noqulay ssenariylar ostida ham, bank tizimi o'zining moslashuvchanligi va barqarorligini saqlab qolishini tasdiqladi (1-jadval).

1-jadval. O'zbekiston bank tizimi bo'yicha kapital yetarliligi ko'rsatkichlarining qiyosiy dinamikasi (2024-2026 yy.)¹

Ko'rsatkichlar	01/01/2024	01/01/2025	01/07/2025	01/01/2026
I darajali asosiy kapital (CET1) miqdori (mlrd. so'm)	84,910.8	102,617.7	117,492.1	135,339.1
Jami regulyativ kapital miqdori (mlrd. so'm)	105,914.5	124,793.2	139,442.1	165,968.8
I darajali kapital yetarliligi ko'rsatkichi (Tier 1) (%)	14.1%	14.3%	14.6%	14.7%
Jami regulyativ kapital yetarliligi ko'rsatkichi (CAR) (%)	17.5%	17.4%	17.4%	18.3%
Bank sektorining o'rtacha leveraj koeffitsiyenti (%)	-	-	13.2%	-

1-jadvalda keltirilgan ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, 2026-yilning 1-yanvar holatiga ko'ra, O'zbekiston bank tizimining jami regulyativ kapital yetarliligi ko'rsatkichi (CAR) 18,3 foizga yetgan. Ushbu ko'rsatkich Bazel III doirasida o'rnatilgan umumiy xalqaro minimal talablardan hamda O'zbekiston Markaziy banki tomonidan milliy banklar uchun belgilangan 13 foizlik minimal me'yordan (konservatsiya buferini hisobga olgan holda) sezilarli darajada yuqoridir[6]. Shuningdek, sifat jihatidan eng muhim hisoblangan I darajali asosiy kapital (CET1) ko'rsatkichi 14,7 foiz atrofida barqarorlashgan bo'lib, uning tarkibida asosan banklarning ustav kapitali va taqsimlanmagan foydasi ustunlik qiladi.

I darajali kapital monandlilik koeffitsiyentining yillik oshishida, asosan, tavakkalchilikka tortilgan aktivlar zichligining pasayishi ijobiy rol o'ynagan [4]. Banklarning aktivlar bazasi tez sur'atlarda, ya'ni yillik 23 foizgacha o'sayotgan bo'lsa-da, ularning sifatli kapital qo'yilmalari orqali qo'llab-quvvatlanishi tizimning to'lov qobiliyatini ta'minlamoqda. Biroq e'tibor qaratish lozimki, Markaziy bank tomonidan belgilangan mahalliy tizimli ahamiyatga molik banklarda (Domestic Systemically Important Banks — D-SIB, jami 7 ta yirik bank) kapital yetarliligi tizimning boshqa xususiy qismiga nisbatan biroz pastroq darajada shakllanmoqda. Bunga sabab ushbu banklarning iqtisodiyotning real sektorini moliyalashtirishdagi va yirik davlat dasturlaridagi ishtirokining yuqoriligidir [12].

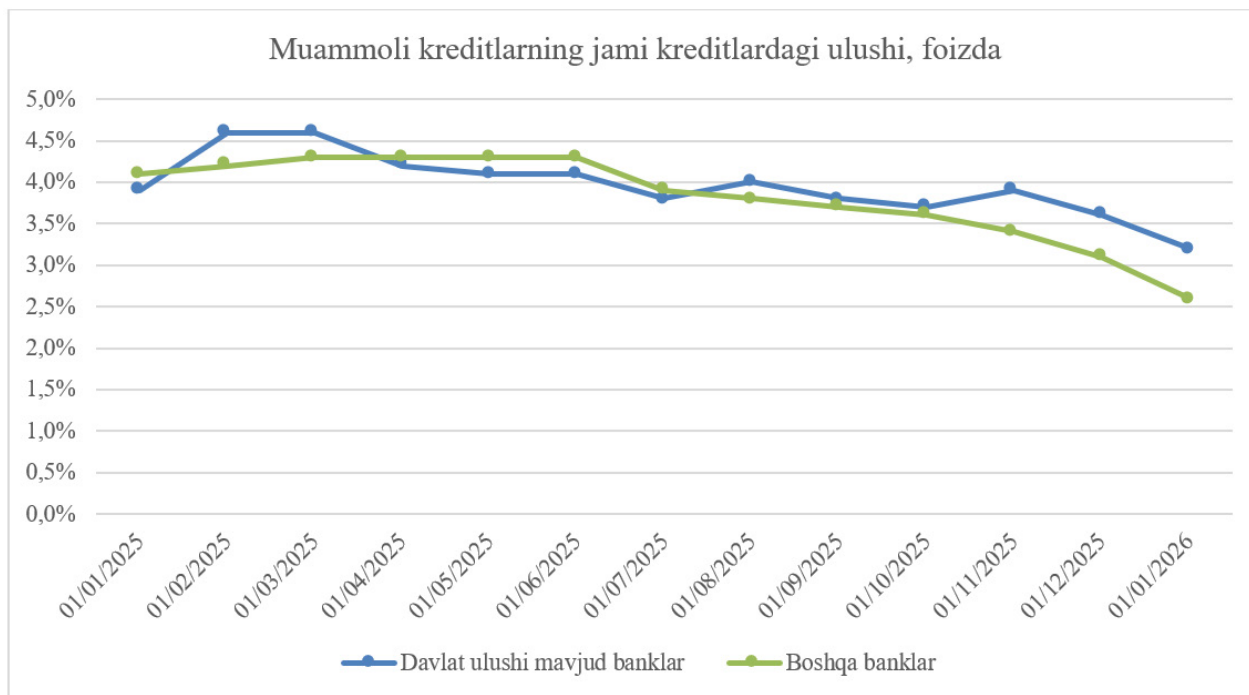
Bank sektorining aktivlari sifatini tahlil qilish tijorat banklarida risk-menejment tizimi samaradorligini va bozor shartlariga moslashuvchanlikni baholashning markaziy elementi hisoblanadi. Bank tizimi jami aktivlarining mutlaq asosiy qismini barqaror ravishda kredit portfeli tashkil etmoqda. 2026-yil boshiga kelib ushbu ko'rsatkich taxminan 63,5 foizni tashkil etgan bo'lsa, oldingi yillarda u 65 foizgacha yetgan [4], [10].

2025-yil davomida va 2026-yil boshida umumiy muammoli kreditlar (NPL — to'lov muddati 90 kundan oshgan kreditlar) hajmi regulyatorning qat'iy nazorati ostida saqlanib, ularning jami kreditlardagi ulushi 3,8 foizdan 4,5 foizgacha bo'lgan nisbatan past oraliqda tebranib turdi[4]. Ta'kidlash joizki, O'zbekistonda ushbu

1 O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining Statistik byulletenlari va Moliyaviy barqarorlik sharhlari ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.[4], [10]

ko'rsatkich Markaziy Osiyo va Kavkaz mintaqasining boshqa davlatlaridagi o'rtacha mediana qiymatlariga yaqin yoki undan ham qulayroq darajada saqlanmoqda [5] (1-rasm).

1-rasm. Tijorat banklarining muammoli kreditlari (NPL)²

Muammoli kreditlarning sifat tarkibi tahlil qilinganda, ularning taxminan 40 foizi “qoniqarsiz”, 35 foizi “shubhali”, qolgan qismi esa “umidsiz” deb tasniflangan aktivlar hissasiga to'g'ri kelishi aniqlandi [4]. Bu tendensiya “qoniqarsiz” kreditlarning amalda qaytarilish yoki restrukturizatsiya qilinish ehtimoli nisbatan yuqori ekanligini hisobga olganda, banklar uchun kutilayotgan sof real yo'qotishlar hajmi nominal NPL ko'rsatkichidan biroz pastroq bo'lishini anglatadi.

Ehtimoliy yo'qotishlarni qoplash uchun shakllantirilgan maxsus zaxiralarning muammoli kreditlarni qoplash koeffitsiyenti barqaror ravishda o'sib, 49–52 foiz darajasida mustahkamlangan [4]. Zaxiralar chegirilgandan keyingi NPLning banklar regulyativ kapitaliga nisbati barqarorlashgan bo'lib, bank tizimi barqarorligiga bevosita jiddiy tahdid tug'dirmaydi.

Biroq tahlillar shuni ko'rsatadiki, kreditlashning ayrim segmentlarida, xususan, aholiga ajratilayotgan chakana kreditlar — mikroqarzarlar va avtokreditlar doirasida xatarlarning konsentratsiyasi hamda kredit sifati pasayishi kuzatilmoqda (2-jadval).

2-jadval. Chakana kreditlar bo'yicha makroprudensial xatar ko'rsatkichlari (2025 y. I yarim yilligi holatiga)³

Kredit turi	NPL ulushi segmentda (%)	O'rtacha LTV ko'rsatkichi (%)	DSTI ko'rsatkichi > 50% bo'lgan qarzarlar ulushi (%)
Mikroqarzarlar	4.4%	Qo'llanilmaydi (garovsiz)	31% dan yuqori
Avtokreditlar	O'rtacha tizimdan yuqori	77% (ko'p qismi 75% dan yuqori)	Pasayib bormoqda
Ipoteka kreditlari	Barqaror	78% (38% holatda LTV > 80%)	31%

Mikroqarzarlar segmentida NPL ulushi jami bank kreditlari bo'yicha o'rtacha ko'rsatkichdan sezilarli darajada yuqori bo'lib, 4,4 foizgacha yetgan [4]. E'tiborli jihati shundaki, mikroqarzarlar tarkibida muammoli kreditlarning qariyb 57 foizi qisqa vaqt ichida “shubhali” va “umidsiz” toifaga o'tgan. Bu holat banklardagi kredit skoringi va andarrayting (underwriting) jarayonlarida qarz oluvchilarning real to'lov qobiliyatini baholashni yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi [4].

2 O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki Statistika Byulleteni 2025 asosida muallif tomonidan tayyorlandi

3 Manba: Markaziy bankning Moliyaviy barqarorlik sharhi ma'lumotlari asosida hisoblangan.[4]

Shuningdek, qarzdorlarning bir vaqtning o'zida bir nechta bank yoki mikromoliya tashkilotlaridan parallel ravishda qarz olishi (cross-borrowing) holatlari sezilarli darajada oshgan. 2025-yil o'rtalaridagi so'rovnomalarga ko'ra, bankdan qarz olganlarning 47 foizida bittadan ortiq faol kredit shartnomasi mavjud [4].

O'zbekiston tijorat banklarining likvidlilik holati yuqori darajada saqlanib qolmoqda va xalqaro bozorlardagi moliyaviy noaniqliklar fonida ham likvidlilik risklari muvaffaqiyatli boshqarib kelinmoqda (3-jadval).

3-jadval. Bank tizimining likvidlilik va moliyalashtirish ko'rsatkichlari dinamikasi (2025 y.)⁴

Ko'rsatkich nomi	2025-yil I chorak	2025-yil II chorak	Bazel III minimal talabi
Likvidlilikni qoplash me'yori (LCR)	189.4%	195.0%	100%
Sof barqaror moliyalashtirish me'yori (NSFR)	113.8%	117.0%	100%
Jami aktivlarda yuqori likvidli aktivlar ulushi	16.7%	17.6%	Qo'llanilmaydi
Kreditlarning depozitlarga nisbati (Loan-to-Deposit)	172.7%	161.8%	Qo'llanilmaydi

3-jadval ma'lumotlariga ko'ra, qisqa muddatli likvidlilik xavfini aks ettiruvchi LCR (Liquidity Coverage Ratio) ko'rsatkichi barqaror o'sib, 195 foizni tashkil etmoqda [4]. Bu tijorat banklari kelgusi 30 kungi sof pul chiqimini qoplash uchun xalqaro standart talab qilganidan qariyb ikki baravar ko'p yuqori likvidli aktivlarga (asosan, naqd pul, Markaziy bankdagi vakillik hisobvaraqlari va davlat qimmatli qog'ozlari) ega ekanligini isbotlaydi. O'z navbatida, bank moliyalashtirish bazasining tarkibiy barqarorligini belgilovchi NSFR (Net Stable Funding Ratio) ko'rsatkichi 117 foiz darajasida bo'lib, banklarning uzoq muddatli aktivlari asosan barqaror uzoq muddatli manbalar — kapital, uzoq muddatli depozitlar va xalqaro kredit liniyalari hisobidan qoplanayotganini ko'rsatadi [4]. Jami bank aktivlari tarkibida yuqori likvidli aktivlar ulushining 18 foizdan oshishi likvidlilik zaxiralarning miqdoriy va sifat jihatdan yaxshilanganini aks ettiradi [5].

Shunga qaramay, moliyalashtirish bazasi tarkibida diqqatni tortuvchi ayrim tizimli zaifliklar mavjud. O'zbekiston bank tizimida majburiyatlar tarkibida aholi va korporativ mijozlar depozitlarining ulushi ortib borayotgan bo'lsa-da (kreditlarning depozitlarga nisbati 172 foizdan 161 foizgacha yaxshilangan), depozitlarning konsentratsiyasi yuqori darajada qolmoqda [4]. Xususan, milliy valyutada jalb qilingan depozitlarning 19 foizi, xorijiy valyutadagi depozitlarning esa 5 foizi eng yirik depozitorlar hissasiga to'g'ri keladi [5]. Bu xatarli ssenariylarda sanoqli yirik korporativ depozitorlar tomonidan mablag'larning birdaniga olib chiqib ketilishi holatida ayrim o'rta va kichik banklarda keskin likvidlilik tanqisligini keltirib chiqarishi mumkin.

Rentabellik darajasi bank sektorining iqtisodiy shoklarga qarshi mustaqil ravishda qo'shimcha kapital generatsiya qilish qobiliyatining asosiy o'lchovi hisoblanadi. 2025-yil yakunlari bo'yicha e'lon qilingan dastlabki hisobotlarga ko'ra, O'zbekiston bank tizimi tarixiy yuqori — jami 1,24 milliard AQSh dollari miqdorida sof foyda ko'rishga muvaffaq bo'ldi [13]. Foyda ko'rsatkichining bunday o'sishi bevosita ROA va ROE ko'rsatkichlariga ta'sir ko'rsatdi. Tijorat banklarining aktivlar rentabelligi (ROA) 2,0–2,2 foiz, o'rtacha kapital rentabelligi (ROE) esa 10,8–12,4 foiz oralig'ida shakllandi [5]. Xususiy tarmoqning ayrim yetakchi banklarida ROE ko'rsatkichi hatto 25 foizdan yuqori darajaga yetdi [14]. O'zbekiston Milliy banki, SQB va Kapitalbank kabi yirik banklar foyda generatsiya qilish bo'yicha sektor yetakchilari qatorida e'tirof etildi [15].

Daromadlilikning asosiy drayveri sifatida nafaqat an'anaviy sof foizli daromadlar (kredit va depozit stavkalari o'rtasidagi marja), balki sof foizsiz daromadlarning — tranzaksion xizmatlar, valyuta ayirboshlash operatsiyalari, xalqaro hisob-kitoblar va komissiya to'lovlarining keskin o'sishi xizmat qildi [4]. Statistika shuni ko'rsatadiki, 2025-yilda O'zbekistonda xorijiy valyuta operatsiyalari (sotib olish va sotish) bo'yicha faqat chakana savdo hajmining o'zi 33,6 milliard dollarga yetib, banklarning xizmat ko'rsatishdan oladigan komissiya daromadlarini mutlaq miqdorda oshirgan [16]. Shunday bo'lsa-da, raqamlashtirish bilan bog'liq operatsion xarajatlar va yuqorida qayd etilgan chakana kreditlar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlar uchun zaxiralar shakllantirish xarajatlarining ortishi umumiy rentabellik ko'rsatkichining yanada yuqori sur'atlarda oshishini cheklab turuvchi omillardan biri bo'ldi [4].

Markaziy bank tomonidan davriy ravishda o'tkaziladigan tizimli makro stress-test natijalari bank sektorining turli xarakterdagi ehtimoliy shoklarga tayyorgarlik darajasini matematik va ekonometrik modellar asosida aks ettiradi. Tahlillar asosiy va xatarli ssenariylar asosida, asosan, to'lov qobiliyati va likvidlilik yo'nalishlarida amalga oshirildi [4], [5].

4 Manba: Markaziy bank ma'lumotlari asosida shakllantirilgan.[5]

Xatarli ssenariyning konseptual shartlari sifatida global iqtisodiy faollikning pasayishi, xomashyo narxlarining keskin o'zgarishi, mintaqaviy geosiyosiy omillarning kuchayishi va ularning natijasida ichki makroiqtisodiy o'sishning pasayishi, milliy valyuta qadrsizlanishi hamda ko'chmas mulk narxlarining keskin tushishi (30–50 foizgacha pasayishi) modelga kiritilgan [4].

To'lov qobiliyati bo'yicha makro stress-test natijalari shuni ko'rsatadiki, asosiy ssenariy ostida bank tizimi jami regulyativ kapitalining monandlilik koeffitsiyenti (CAR) o'zgarishsiz barqaror saqlanib, hatto 19,3 foizgacha oshishi, leveraj koeffitsiyenti esa 13,2 foizni tashkil etishi prognoz qilingan [5]. Bunday holat tizimning joriy ish rejimida hech qanday jiddiy tahdidlarsiz rivojlanishda davom etishini bildiradi. Biroq, agar yuqorida sanab o'tilgan tashqi va ichki shoklarni o'z ichiga olgan kompleks xatarli ssenariy yuzaga kelsa, bank tizimining jami regulyativ kapital yetariligi (CAR) uch yil ichida 8,4 foizgacha, leveraj koeffitsiyenti esa 5,3 foizgacha pasayishi modellashtirilgan [4]. Xatarli ssenariyda NPL ko'rsatkichining keskin o'sishi hisobiga yo'qotishlarni qoplash uchun bank tizimida to'lov qobiliyatini tiklash va qonunchilikdagi minimal talablarni (13 foiz) qondirish maqsadida mamlakat YalMining qariyb 3,8 foizi miqdorida qo'shimcha kapital qo'yilmalari talab etiladi [8]. Ayniqsa, ko'chmas mulk bozoridagi narxlarning 50 foizga pasayishi ssenariysi ipoteka kreditlari portfelining defolt ehtimolini birdaniga 27 foiz bandga oshirib, banklar kapital bazasiga eng sezilarli ta'sir ko'rsatuvchi omil ekanligi aniqlandi [4], [5].

Likvidlilik bo'yicha makro stress-testlar banklarning ommaviy vahima yoki xatarli ssenariy ostida omonatchilar tomonidan mablag'larning keskin olib chiqib ketilishini qoplash qobiliyatini tekshiradi. Asosiy ssenariyda milliy va xorijiy valyutalardagi sof pul kirimining jami bank aktivlariga nisbati mos ravishda xavfsiz 20 foiz va 21 foizni tashkil etishi kutilmoqda [5]. Eng xatarli ssenariy ostida esa bu ko'rsatkich milliy valyuta qismi uchun 9 foizga, xorijiy valyuta uchun esa 14 foizga tushishi hisoblangan [4]. Tahlil shuni tasdiqladiki, garchi bu ko'rsatkichlar shok holatida sezilarli darajada pasaysa-da, barcha tizimli ahamiyatga molik yirik banklar qisqa muddatli majburiyatlarni to'liq qoplash uchun yetarli miqdorda yuqori likvidli aktivlar zaxirasiga ega.

Tadqiqot natijalari O'zbekiston tijorat banklari kapital va likvidlilik ko'rsatkichlari bo'yicha yuqori miqdoriy himoya qatlamiga ega ekanligini ko'rsatsa-da, sifat ko'rsatkichlarini yaxshilash va xalqaro miqyosdagi o'zgarishlarga moslashish talab etiladi. Moliya bozorining globallasuvi, shuningdek, FSAP doirasida XVJ va Jahon banking bergan tavsiyalari O'zbekistonda bank nazoratini an'anaviy formal yondashuvdan tavakkalchilikka asoslangan mazmunli yondashuvga to'liq o'tkazish zaruratini kun tartibiga qo'ydi [6].

FSAP hisobotiga ko'ra, garchi O'zbekiston Markaziy banki 2019-yildagi yangi qonun qabul qilingandan so'ng qonunchilik va tartibga solish mustaqilligi borasida sezilarli yutuqlarga erishgan bo'lsa-da, Bazel III arxitekturasi II va III ustunlari (Pillar 2 va Pillar 3), xususan, banklarning o'z ichki kapital monandligini baholash jarayoni (ICAAP) va bank guruhlarini bo'yicha konsolidatsiyalashgan nazorat (consolidated supervision) tizimlari hali to'liq va chuqur amaliyotga tatbiq etilmagan [9]. Shu bilan birga, xalqaro ekspertlar Markaziy bank qarorlarining adliya organlari tomonidan ro'yxatdan o'tkazilishi jarayonlari uning tezkor aralashuv imkoniyatlarini qisman cheklayotganini ham qayd etganlar [17].

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston tijorat banklari moliyaviy barqarorligining joriy holati va rivojlanishning zamonaviy tendensiyalari tahlili shuni aniq ko'rsatadiki, mamlakat moliya tizimi tashqi noaniqliklar va yuqori ichki makroiqtisodiy dinamika sharoitida yetarli darajada moliyaviy barqarorlik va rezilyentlikni namoyon etmoqda. Tijorat banklarida kapital yetariligi va likvidlilik ko'rsatkichlarining xalqaro (Bazel) hamda milliy regulyativ me'yorlardan muntazam ravishda yuqori darajada saqlanib kelayotgani, shuningdek, rentabellikning tarixiy yuqori darajalarga — 1,24 milliard dollardan ortiq sof foydaga — yetgani moliya sektorining ehtimoliy iqtisodiy inqirozlarni bartaraf etish imkoniyatlari mustahkam va ishonchli ekanini anglatadi. Markaziy bank tomonidan tasdiqlangan ekonometrik modellar yordamida o'tkazilgan makro stress-testlar tizimning asosi barqaror ekanini, faqat defolt va uy-joy narxlarining keskin pasayishini o'z ichiga olgan favqulodda og'ir ssenariylardagina ayrim banklarda qo'shimcha rekapitalizatsiyaga ehtiyoj yuzaga kelishini ko'rsatdi.

Shu bilan birga, ijobiy ko'rsatkichlarga qaramay, bank tizimining barqarorligiga o'rta va uzoq muddatli istiqbolda ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan ayrim fundamental zaifliklar va tarkibiy masalalar to'liq bartaraf etilmagan. Xususan:

Birinchidan, chakana kreditlarning jadal o'sishi. Mikroqarzarlar va avtokreditlar segmentidagi tez sur'atlar, ayniqsa ta'minotsiz kreditlarda muammoli kreditlar (NPL) ulushining ortib borishi bank menejmenti va regulyator tomonidan doimiy monitoringni, andarrayting jarayonlarini raqamlashtirishni hamda DSTI kabi makroprudensial cheklovchi vositalarni qat'iy saqlab qolishni obyektiv talab qiladi.

Ikkinchidan, tarkibiy masalalar va xususiylashtirish jarayonlari. Davlat ishtirokidagi yirik banklarning xususiylashtirish jarayonlari tashqi va ichki omillar ta'sirida 2030-yilgacha uzaytirilayotgani bank tizimidagi raqobat muhitini yaxshilash va operatsion transformatsiyani jadallashtirish masalalarini yanada dolzarb etmoqda.

Bank balanslarini avvalgi davrlarda shakllangan yirik kreditlardan bosqichma-bosqich sog'lomlashtirish hamda davlat korxonalarini moliyalashtirish funksiyasidan to'liq tijoriy modelga o'tish zarurati dolzarbligicha qolmoqda.

Uchinchidan, risklarga asoslangan nazoratga to'liq o'tish. Xalqaro Moliya sektorini baholash dasturi (FSAP) tavsiyalaridan kelib chiqib, Markaziy bankning 2025–2028-yillarga mo'ljallangan "Yo'l xaritasi" ijrosini izchil va o'z vaqtida ta'minlash talab etiladi. Bunga, avvalo, IFRS 9 standartini qat'iy joriy etish, Bazel III arxitekturasining II va III ustunlarini (Pillar 2 va Pillar 3) banklarning amaliy biznes jarayonlariga chuqur singdirish hamda institutsional jihatdan mustaqil Moliyaviy barqarorlik kengashini faoliyatga kiritish kiradi. Bu choralar kelgusida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan tizimli xatarlarning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston bank tizimi bugungi kunda miqdoriy ko'rsatkichlar jihatidan barqaror va daromadli, biroq sifat va institutsional jihatdan o'tish davrining muhim bosqichida turibdi. Tizimli moliyaviy xatarlarni yumshatish uchun qonunchilik bazasini muntazam takomillashtirish, banklarning ichki korporativ boshqaruvini shaffof va xalqaro standartlarga to'liq moslashtirish, raqamlashtirish va kiberxavfsizlikni kuchaytirish, shuningdek, iqlim o'zgarishlari bilan bog'liq ESG xatarlarini prudensial nazorat mexanizmlariga bosqichma-bosqich integratsiya qilish tijorat banklarining uzoq muddatli moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligini ta'minlashning muhim omili bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, "2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida". 2020-yil 12-may. [Onlayn]. Mavjud: <https://lex.uz/uz/docs/-4811025?ONDATE=18.10.2021&ONDATE2=25.05.2024&action=compare>
2. KUN.UZ, "Bank tizimini isloh qilishning 5 yillik strategiyasi tasdiqlandi". [Onlayn]. Mavjud: <https://kun.uz/84749292#!>
3. "O'zbekiston bank tizimini isloh qilishning 5 yillik strategiyasi: oltita bank xususiylashtiriladi". [Onlayn]. Mavjud: <https://strategy.uz/index.php?news=944&lang=uz>
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, "2025-yil I yarim yilligi uchun moliyaviy barqarorlik sharhi". 2025-yil 19-dekabr. [Onlayn]. Mavjud: <https://cbu.uz/uz/financial-stability/report/>
5. Central Bank of the Republic of Uzbekistan, "Financial Stability Report for the First Half of 2025". [Onlayn]. Mavjud: <https://cbu.uz/en/financial-stability/press-releases/3042756/>
6. International Monetary Fund, Republic of Uzbekistan: Financial Sector Assessment Program – Detailed Assessment of Observance – Basel Core Principles for Effective Banking Supervision. Washington, D.C.: IMF, 2025. doi: 10.5089/9798229019811.002.
7. The Tashkent Times, "Uzbekistan aims to align its financial sector with Basel standards in 2026". [Onlayn]. Mavjud: <https://tashkenttimes.uz/finances/16622-uzbekistan-aims-to-align-its-financial-sector-with-basel-standards-in-2026>
8. International Monetary Fund, Monetary and Capital Markets Department, "Republic of Uzbekistan: Financial Sector Assessment Program – Financial System Stability Assessment", IMF Staff Country Reports, vol. 2025, no. 145, p. 1, Jun. 2025. doi: 10.5089/9798229015103.002.
9. International Monetary Fund, "Republic of Uzbekistan Financial Sector Assessment Program Detailed Assessment of Observance — Basel Core Principles for Effective Banking Supervision", No. 25/227, Aug. 2025. [Onlayn]. Mavjud: <https://www.imf.org/-/media/files/publications/cr/2025/english/1uzbea2025004-source-pdf.pdf>
10. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, "Statistik byulleten". 2026-yil 3-fevral. [Onlayn]. Mavjud: <https://cbu.uz/uz/statistics/buleten/3385359/>
11. Central Bank of the Republic of Uzbekistan, "'Roadmap' aimed at further improving the bank regulation and supervision system in 2025–2028". [Onlayn]. Mavjud: <https://cbu.uz/en/financial-stability/press-releases/3049881/>
12. Central Bank of the Republic of Uzbekistan, "Domestic Systemically Important Banks for 2026". 2025-yil 4-noyabr. [Onlayn]. Mavjud: <https://cbu.uz/en/financial-stability/press-releases/2982192/>
13. Daryo.uz, "Uzbekistan's banking sector posts \$1.24bn profit in 2025". [Onlayn]. Mavjud: <https://daryo.uz/en/2026/02/09/uzbekistans-banking-sector-posts-124bn-profit-in-2025/>
14. Octobank, "Octobank Reports 2025 Results: Financial Growth, Innovation, and International Recognition". [Onlayn]. Mavjud: <https://octobank.uz/en/press-center/octobank-podvodit-itogi-2025-goda-finansovyy-rost-innovatsii-i-mezhdunarodnoe-priznanie>
15. Finko.uz, "2025 Overview: Uzbekistan Banks Record Historic Growth in Net Profit". [Onlayn]. Mavjud: <https://finko.uz/en/yangiliklar/overview-uzbekistan-banks-record-historic-growth-in-net-profit-1-en>
16. Central Bank of the Republic of Uzbekistan, "Profitability Indicators of Banking Sector". [Onlayn]. Mavjud: <https://cbu.uz/en/statistics/bankstats/3660647/>
17. Central Bank of the Republic of Uzbekistan, "The 'Roadmap' for Further Enhancing the Bank Regulation and Supervision System for 2025–2028 has been approved". [Onlayn]. Mavjud: https://cbu.uz/en/press_center/news/3049875/
18. Daryo.uz, "Uzbekistan delays state bank privatization to 2030 amid investor concerns". [Onlayn]. Mavjud: <https://daryo.uz/en/2026/02/24/uzbekistan-delays-state-bank-privatization-to-2030-amid-investor-concerns/>
19. SQB, "SQB Development Strategy for 2024–2026". [Onlayn]. Mavjud: <https://sqb.uz/upload/files2025/SQB%20strategy%20-%20ENG%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf>
20. UZDAILY, "Uzbekistan Will Not Privatize State-Owned Banks in 2026". [Onlayn]. Mavjud: <https://www.uzdaily.uz/en/uzbekistan-will-not-privatize-state-owned-banks-in-2026/>

21. Global Green Growth Institute, "O'zbekiston banklari mintaqaviy loyiha doirasida yashil bank yo'nalishi bo'yicha treningda qatnashdi". [Onlayn]. Mavjud: <https://gggi.org/uzbek-banks-receive-green-banking-training-under-a-regional-project/>
22. Global Green Growth Institute, "Uzbek Banks Receive Green Banking and ESG Integration Training". [Onlayn]. Mavjud: <https://gggi.org/uzbek-banks-receive-green-banking-and-esg-integration-training/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>